

**PÅ TUR I
NONNETIT'S
LANDSKAB**

- ET KULTURMILJØ for æbler

*Nonnetit, Odstrup
2012*

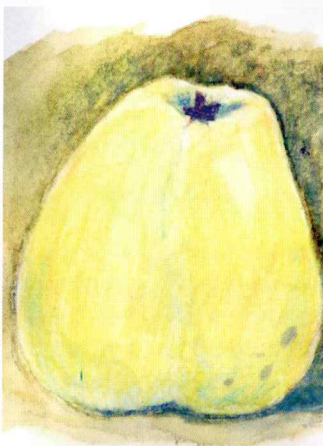
Æblet "Nonnetit fra Odstrup":

Dette æble stammer fra Odstrup, måske fra begyndelsen af 1900-tallet. Æblet blev først officielt godkendt som Original Dansk Æblesort i 2009. Det har været højt værdsat i lokalsamfundet på spidsen af Grevinge-halvøen, så langt tilbage folk kan huske. Æblet er af typen Nonnetit og blev blot kaldt "Nonnetit".

Denne turguide fortæller om det kulturmiljø, som Nonnetit-æblet er opstået i om den tid, hvor æblet blev omtalt som "det bedste æble".

"Mands Minde" betyder så langt tilbage, bedstefar eller oldemor kan huske. En tid hvor selvforsyning, brug af årstidens frugter, omhu og genbrug var en nødvendig del af hverdagen.

Landskabet var et spisekammer, og det kan vi sta-

dig se i dag. Frysehuset i Frenderup står endnu, det er fra 1952, men blev nedlagt i 2002. Det er, sammen med de gamle æbletræer, et af de sidste spor fra den tid, hvor man holdt hus med det man havde - friske lokale råvarer. I folderen omtales forskellige kulturspor, steder i landskabet, erindringer m.m., som har relation til "Mands Minde". Turen er på ca. 4 km, men kan afkortes efter behov.

Æbler:

I Plejerup, Odstrup og Atterup var der masser af æbletræer og mange af dem findes stadig i haverne. Hvis man får lov at komme indenfor i haverne vil man kunne opleve mindst 30 forskellige æblesorter på denne vandrerute.

Nogle træer har en særlig historie. Andre markerer sig i landskabet. Nogle har fået lokale navne, f.eks. "Skoleæblet", "Det søde-æble" eller "Hønsæblet".

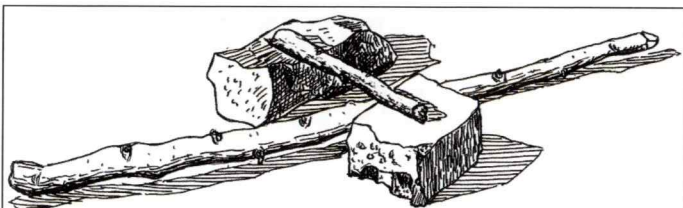
Turen starter ved Atterup Gadekær

1 Atterup Gadekær har altid været landsbyens centrum. Helt op til 1960 mødtes området ungdom og børn her. Der blev spillet pind og man kunne kap-

pes til lands og til vands. Eller måske, finde sig en kæreste. Gadekæret var også nødvendigt for landbruget. Heste og vogne kunne komme ned til vandet

ad en jævn skråning og blive vasket. (Se den velbevarede vanding ved punkt 15).

I Atterup ses stadig æblegårde, dvs. haver med æbletræer. Her vokser omkring 15 forskellige sorter.

Pinde-spil: 2 sten og 2 pinde kaldet langalen og kortalen

2 Odstrupvej: På den lille bakketop til højre, nord for Ryttergård, stod en vindmølle og pumpede vand op fra en dyb brønd. Fra bakken løb vandet let ned til landsbyens husholdninger og stalde. Vindmøllen blev i 1950'erne afløst af en elektromotor, som stadig står i det lille hvide hus.

Til venstre er der fin udsigt op til Bavnebakken med det udgåede træ på toppen. I middelalderen tændte man bål på bavnehøjene for at varsle, når en fjende

nærmede sig.

I "Grevinge Sogn, 3. bog", skriver lærer Anders Andersen, som boede på Stenbjerg ved Plejerup (se kort), i 1953 om Bavnebakken: "Det navn er bevaret gennem to tusinde år, og kan jeg gøre noget til det, skal det aldrig glemmes, så længe danskere vil kendes ved sin afstamning.

... Og for den nulevende slægt er Bavnehøjen den sikreste overlevering, om oldtidsbyernes beliggenhed."

3 Koberg-leddet var grænsen mellem Odstrup og Atterup bylaug. I læ af stengærdet sad gårdmandsparret fra Ryttergård i aftensolen og nød udsigten til Lammefjorden og Tuse Næs mod syd, efter en travl dag med hakkejern i roemarken. Vender man sig om, kan man i horisonten se, fra nord til øst: Ulkerup Skov, Egebjerg Mølle og Egebjerg Kirke. Fra bord/bænkesættet på østsiden af vejen er der udsigt til Kongsøre Næbbe, Isefjorden og Tuse Næs.

Flaskeæblet fra Kobergleddet

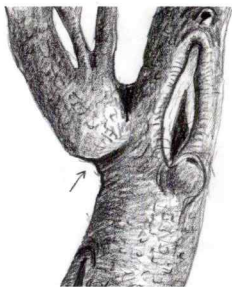

Mod vest ses enkelte huse i Frenderup. Fra næste bakketop på vejen mod Odstrup er der udsigt til den tør-lagte Sidinge Fjord med dæmningen og pumpehuset. Gærdet ved Kobergleddet er bygget efter 1750, af sten fra de omkringliggende marker. Marksten var et materiale, man havde i rigelige mængder. I Mands Minde blev markstenene også brugt til støbning af især svine- og hønsehuse eller slået til skærver til kommunens veje helt op til 1950. I dag er de gamle stengærde fredede. På toppen af dette gærde står et flaskeæbletræ og pynter både når det blomstrer i maj, når det har modne frugter og som en silhuet om vinteren. Hvordan mon træet er havnet her?

Skærveslåerens værktøj

4 Odstrup Gadekær blev, som mange andre gadekær, uddybet og indhegnet i 1950-erne, fordi det nu skulle bruges som branddam. Odstrup er landsbyen med de mange æbletræer og æblefortællinger. En særlig interessant sort er det helt lo-

kale "Nonnetit fra Odstrup". Her i landsbyen vokser stadig fire levende, omkring 100-årige oprindelige Nonnetittræer. Sorten er sandsynligvis opstået i Odstrup.

Gl. podning i Oskars æblehave, Odstrup.

Punkt 5 ligger hvor cyklisterne kører.

5 Et grønt område med enkelte tilbageværende frugttræer i den gamle æblehave. Her lå Oskar Bentsens gård. Oskar levede hele sit liv her (1899-1982) og var kendt som den omvandrende Pode-mester, der podede kendte sorter på æbletræer i de levende hegn, i markskellene og landsbyens haver. Dengang var det ret almindeligt, at bønder og husmænd kunne pode. På den anden side af vejen ligger Skovlækkegård med

den velholdte bøgehæk. Man kan forestille sig, hvordan nabokonen en oktoberdag i 1950 er kommet gående på vejen her med en trillebør fuld af æbler, som skulle mostes på Skovlækkegårds lejede mostmaskine.

I 2007 blev den gamle moste-tradition, genoptaget af de lokale beboere. Skovlækkegård har en meget fin frugthave med bl.a. 10 Bodil Neergaard-æbletræer.

6 I lavningen ned over marken t.h. løb en grøft mod skoven. Ældre folk har fortalt hvordan de som børn legede ved bækken og kunne følge en

lille flydende dåse hele vejen ned gennem skoven til fjorden. Grøften er nu rørlagt ned til skoven, hvor det rislende vand igen kommer til syne.

7 Odstrupvej nr. 7: Her bor Betty. I haven står byens flotteste Nonnetitræ.

Dets grene hænger ud over vejen. Nonnetitræerne var som regel så høje at æblerne kun kunne nås fra lange stiger eller af børnene, som sad på toppen af

kornlæsset på vej hjem fra marken. Bag Nonnetitten ligger Bettys gamle æblehave, som også er et syn værd. Og så laver Betty sognets bedste æblesirup.

I huset har boet en hugger (gammel betegnelse for tømrer. Se også punkt. 10)

8 Odstrups Bytræ blev plantet her i 2009. Det er et Nonnetit-træ, som Landbohøjskolens Pomet i Tåstrup i 2008 fremavlede af podekviste fra Skovlækkegårds oprindelige Nonnetit.

Det nye træ blev starten på fornyelsen af den gamle Nonnetit-sort. Og det førte til ideen om at starte et Æbleværksted i Atterup. Flere steder i Odstrup er der nu blevet plantet nye Nonnetit-træer.

9 Et stengærde med slåen, vildblommen

sar, tjørn, benved, fuglekirsebær, mirabel, brombær, eg, ask, stynede popler samt et stort æbletræ (Søde-æblet). Frugter og bær spises og spredes af især drosselfugle. Gulspurv og tornsanger kan finde redepladser i krattet og musvit og blåmejsen i de hullede træer. De mange blomster giver nektar og pollen til de in-

Søde-æblet

sekte, der skal bestøve vore frugttræer. Stengærdet skaber en biologisk mangfoldighed i kulturlandskabet, med træer og buske som befolkningen har kendt til og brugt i Mands Minde. Asketræ blev f.eks. brugt til vognstænger og skafter til redskaber, og de mange stynede popler gav kvas til brændekomfuret. (Se et brændekomfur i Æbleværkstedet i Atterup).

10 Betty har fået fortalt at en gammel kone fra Odstrup hentede kvas i skoven, bundtede det og bar det hjem på ryggen. Hun gik oven på stengærdet op til byen, så der med tiden blev dannet en hulning. Det siges at den stadig kan ses.

Foruden arbejde til lokale skovarbejdere leverede skoven også træstammer til slæg-

ten af huggere i nr. 7. Den sidste hugger var Bettys oldefar. Han huggede stammerne til bjælker og planker med en særlig økse: En bredbil. Skovstien går over en gammel sten-kiste, hvor den oprindelige bæk fra marken igen kommer til syne.

*Bredbil:
Rusten øksehoved
fundet i nr.7, ikke
brugt i over 70 år*

11 Danmarks vilde æble: I skovgærdet ca. 50 m. efter huset vokser en meget gammel Skov-abild (*Malus Sylvestris*). Vores kulturæble kommer oprindeligt fra Kazakhstan. Men inden æblet med munkene blev bragt til Danmark i middelalderen, er

det bl.a. krydset med skovabild, som kan blive 2-300 år gammelt. Æblet er lille og meget surt, og giver en fremragende gelé. Følg asfaltvejen (Birketvej) op til Odstrup By og drej til venstre ad markvejen overfor gadekæret.

12 På kanten til Sidingefjorden, hvor markvejen drejer omkring Maglebjerggård, ligger t.v. en gammel beholder til ensilering af roetoppe. Ro-

erne er nu væk, fordi der ikke længere er køer på gården. På Tornebakken kan man stadig se en lille rest af det tidligere græsningsland.

13 Bakken Maglebjerg t.h. blev dyrket indtil der skete en ulykke i 1943.

Under høstarbejdet væltede selvbinderen ned ad den stejle bakke. Derefter

plantede ejeren den til. Al jord skulle jo stadig udnyttes. Den lille skov kunne senere levere lidt brænde, eller man kunne være heldig at skyde et af de rådyr, der flyttede ind her.

14 Den tilgroede markvej var engang også post-sti.

Den fortæller om de mange handlende, der har kørt her på cykel eller med he-

stevogn i al slag vejr.

Postbud, mælkeemand, fiskemand, brødmænd, æggemand, børstenbinder, kludemand.

15 En velbevaret vanding (drikkested for kreaturer og heste) som gadekær har set ud i Mands Minde, med stensætning på tre sider og vandingsplads til dyrene på skråningen. Børnene fra Maglebjerggård gik forbi her, når de

hver anden dag skulle i skole i Frenederup. Var de heldige, fik de lov at hænge bag på mælkevognen.

Når de kom hjem igen, kunne der vanke et æble bagt på brændekomfuret: Den tids slik.

16 Vi er tilbage ved punkt 1. Atterups bytræ: "Nonnetit fra Od-

strup" blev plantet i 2011 af Orla Hansens, Brøndbjerggård.

17 Æbleværkstedet Nonnetit. Der er adgang til bygningen, her kan man få mere information. Følger man stien forbi den lille æble-børnehave, kommer man til en smuk naturlejrplads med tre shelters. Man er velkommen til at drikke sin kaffe her, eller i æbleværkstedet. Æbleværkstedet holder til på Toftegård. Det velbevarede stuehus fra 1600-tallet er bygget af den lokale naturs materialer. Man kan stadig se enkelte gamle landbrugsredskaber, som har været brugt på gården i arbejdshestenes tid.

Æbleværkstedet udbreder og udvikler arbejdet med æbler og æbletræer, og fortsætter den lokale æblekultur inspireret af erindringerne fra Mands Minde.

Æbleværkstedet Nonnetit 2012.

Støttet med tilskud fra Tips- og lottomidler til friluftslivet

Landdistrikter.dk

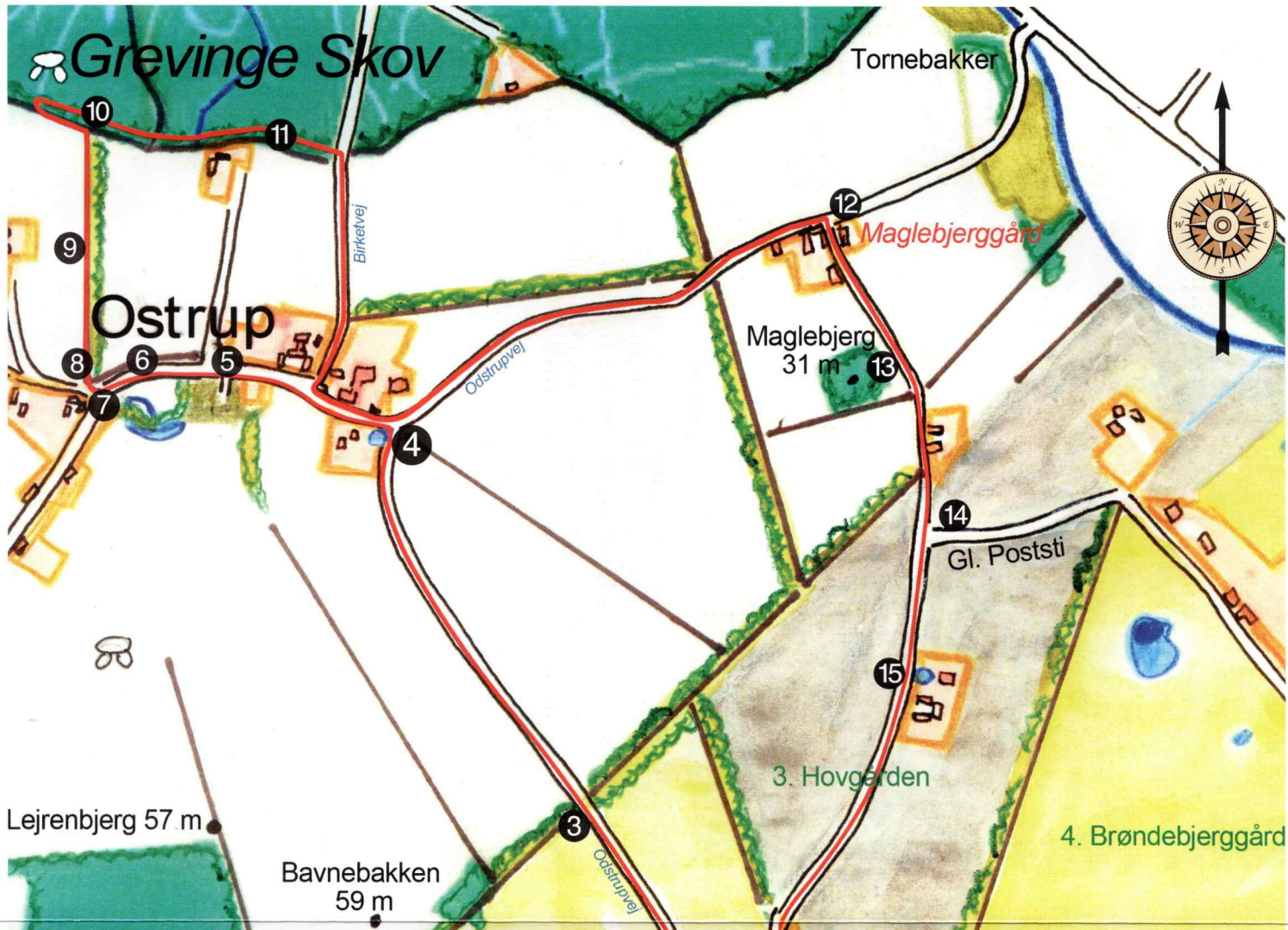

Danmark og EU investerer i landdistrikter
Projektet er støttet af Aktionsgruppen, Fødevarerministeriet og EU.

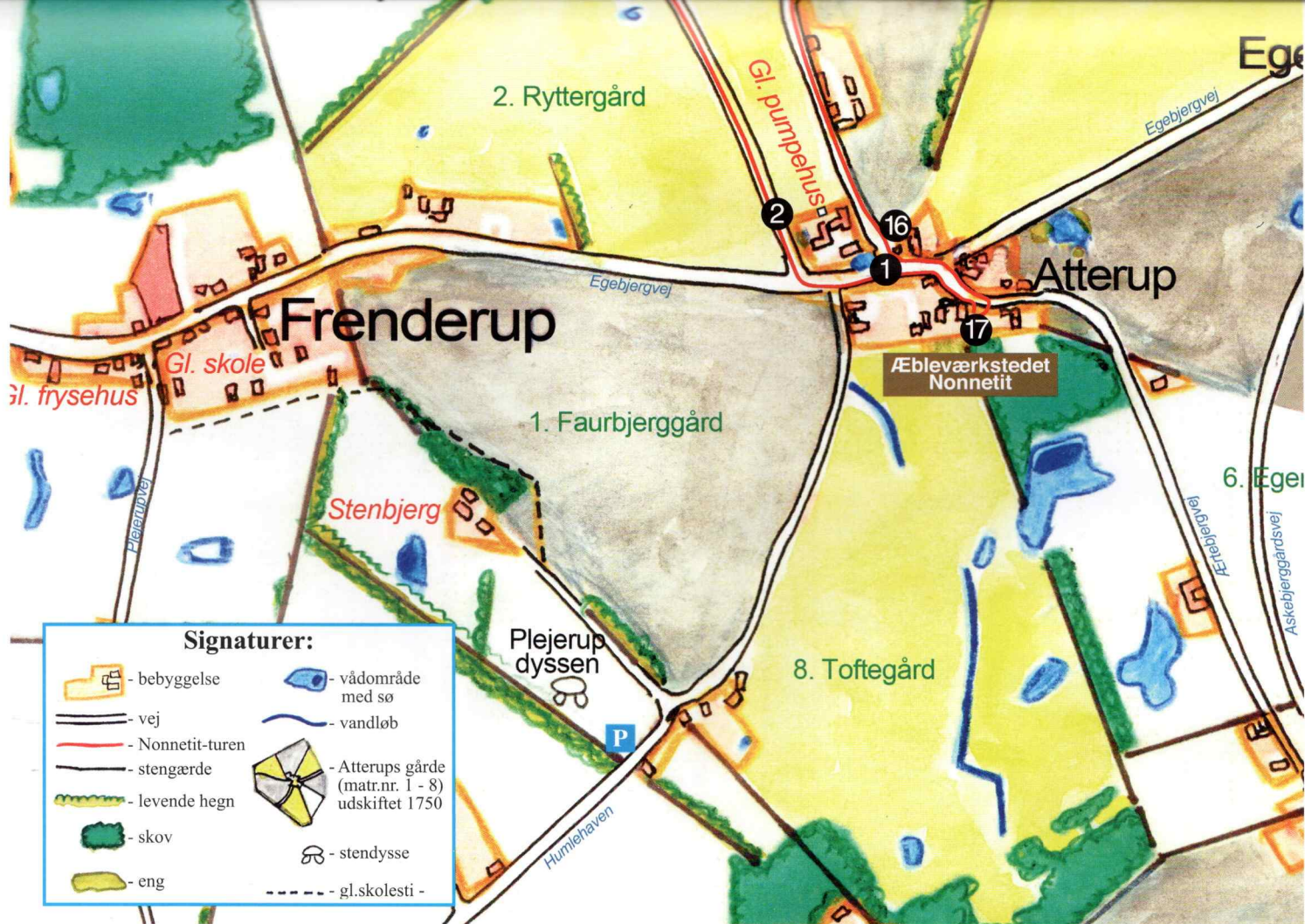
Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri

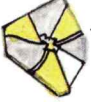

Den Europæiske Landbrugsfond for Udvikling af Landdistrikterne

Signaturer:

- - bebyggelse
- - vådområde med sø
- - vej
- - Nonnetit-turen
- - stengærde
- - levende hegn
- - skov
- - eng
- - vandløb
- - Atterups gårde (matr.nr. 1 - 8) udskiftet 1750
- - stendysse
- - gl.skolesti